

Munkaerő-felhasználás elemzése Magyarországon az rendszer váltástól napjainkig

Analysis of Labor Consumption in Hungary from the Regime Change to the Present Day

CSIPKÉS M.¹

¹Debreceni Egyetem Gazdaságtudományi Kar Statisztika és Módszertani Intézet, csipkes.margit@econ.unideb.hu

Absztrakt. A kutatásom fő gondolatát a Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács elnökének (Apáti Ferenc) nyilatkozata adta, miszerint a kertészet jövőbeni fejlődésének és a kertészeti vállalkozások fejlesztési terveinek, elképzeléseinek legfőbb gátja ma már a munkaerőhiány (csak ezt követik az időjárás és a tőkehiány tényezői). A legnagyobb jelentősége az idénymunkások alkalmazásának a szőlő és gyümölcsstermesztésben, illetve a kertészeti gazdaságokban van. Ennek hatására a kutatásomban a mezőgazdaságban dolgozók munkaerő-felhasználását vizsgáltam meg az elmúlt 5 évben. Áttekintettem hogyan befolyásolta a koronavírus az elmúlt időszakban az idénymunkások munkában töltött idejét. Mivel a mezőgazdaságban nagyon sok olyan munkafázis van, ahol időszaki munkaerő-felhasználás a jellemző, így fontosnak tartottam ezt a témakört jobban körbejárni. Mivel a mezőgazdasági idénymunkások sok esetben utazással és határátlépéssel tudják a mezőgazdasági munkahelyüket elérni, így a kormányzati szabályozások miatt (bevezetett utazási korlátozások, határlezárások) nehezebbé vált a munkahelyek megközelítése ezen személyek esetén.

Abstract. The main idea of my research was the statement of the President of the Hungarian Fruit and Vegetable Interprofessional Organization and Product Council (Ferenc Apáti), according to which the main obstacle to the future development of horticulture and the development plans of horticultural enterprises is capital shortfall factors). The employment of seasonal workers in the production of grapes and fruit and in horticultural farms is of the greatest importance. As a result, in my research, I examined the use of labor by those working in agriculture over the past 5 years. I reviewed how the coronavirus has affected the time spent by seasonal workers at work in the recent past. Since there are a lot of work phases in agriculture where there is a temporary use of labor, I considered it important to get around this topic better. As seasonal agricultural workers are often able to reach their agricultural jobs through travel and border crossings, government regulations (travel restrictions, border closures) have made it more difficult for these people to access jobs.

Kulcsszavak: idénymunka, munkaerő, kertészet, agrár, mezőgazdaság, földhasználat

Keywords: seasonal work, labor, horticulture, agriculture, agriculture, land use

Bevezetés

A KSH (2022c, 2022d) foglalkoztatottsági adatait vizsgálva megállapítható, hogy egyre több a betöltetlen álláshely a mezőgazdaságban, illetve a kertészeti alágazatban egyaránt. Apáti (2022) becslései alapján a szükséges munkaerőnek körülbelül az egyharmada hiányzik a kertészetekből és az agráriumból. Ez az oka a kertészetben annak is, hogy egyes esetekben gyümölcsfajtól függően a termés 10-20 %-a betakarítatlanul marad a betakarítási időszakban, mivel megfelelő számú betanított munkás nem áll rendelkezésre a megfelelő időben. Ha a termés később betakarításra is kerül, akkor már a megkésett leszedés miatt, illetve a rosszabb minőség miatt csak jóval alacsonyabb áron tudják átvenni a termelőktől az árut. A KSH (2022a) adatai alapján jól látható, hogy a szakember hiány már 5-6 éve jelent folyamatos gondot a mezőgazdaságban és a kertészetben (főként a gyümölcs- és zöldségtermesztésben). Mivel a kertészetben főként alkalmi munkaerőt foglalkoztatnak (az eper-, a málna-, illetve a szederszedés csak néhány hónapra ad munkát a dolgozóknak), így nehéz az adott szezónokra munkaerőt szolgáltatni az adott ágazatnak. Természetesen vannak olyan gyümölcsfajok, melyek esetében fél évre is tudnak munkát találni a dolgozók, de ez kevesebb hányadát adja a kertészeti munkáknak (a hajtatott, fóliás-üvegházi zöldségek termesztése hosszabb távra nyújt munkát, 10-11 hónapra). Olyan alkalmi munkavállalót, akinek csak néhány hónapra kívánunk munkát adni, nagyon nehéz szerezni, mivel mindenki a biztosabb, a hosszabb munkákat keresi.

A Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere (továbbiakban FEOR-08) alapján a szakképzettséget nem igénylő, egyszerű vagy idényjellegű mezőgazdasági munkákat végzőket az „Egyszerű mezőgazdasági foglalkozású” csoportba sorolják be. Ezen csoportba tartozók feladatai a következők:

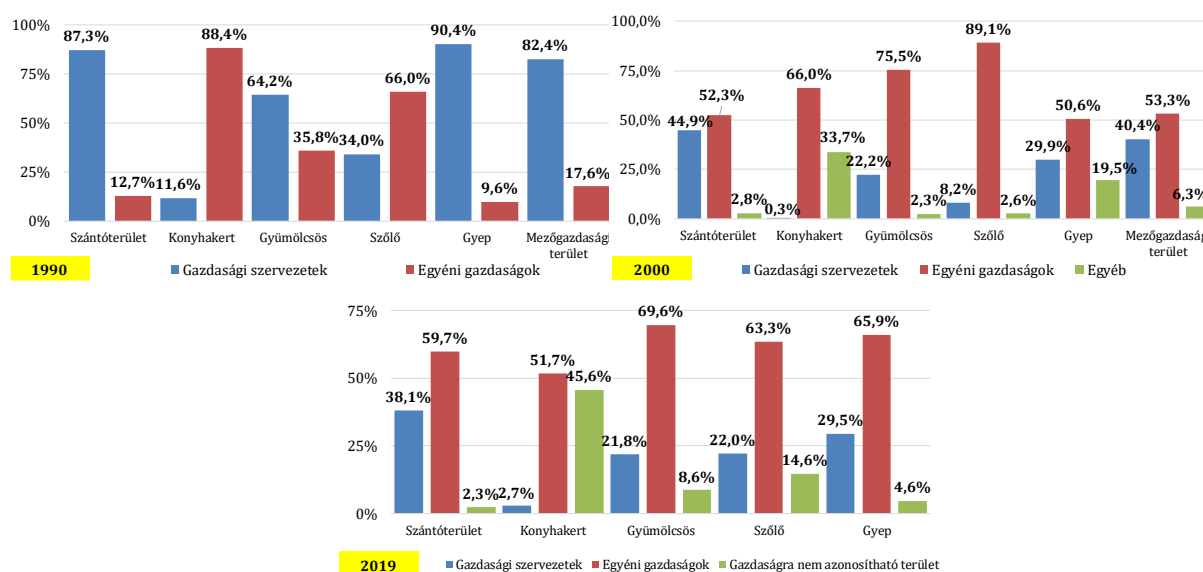
- a megbízó útmutatásai szerint a haszonnövények kapálása, gyomlálása, permetezése, kötözése;
- termékek kézi betakarítása, pl. kukoricatörés, gyümölcs- és zöldségszedés;
- az állattenyésztő telepek környezetének tisztán tartása, általános tanyatakarítás végzése;
- istállók, termények, földek őrzése.

Az „Egyszerű mezőgazdasági foglalkozású” csoport jellemző munkakörei a növénytermesztésben és a kertészet alágazatban a következők: segédmunkás, fűzveszővágó, gyógynövénygyűjtő, kaszáló, kazalozó, kertészeti kisegítő (napszámos), mezőgazdasági napszámos, mezőgazdasági segédmunkás, nádarató, nádkúpoló, nádszedő, nádtisztító, nádvágó, szalmabála építő, illetve szalmabálázó.

A mezőgazdasági munkafolyamatokat vizsgálva látható, hogy komoly munkaerő igény jelentkezik az idénymunka területén nyár elejétől október végéig folyamatosan hazánkban. Ebben az időszakban 60-70 ezer főt is tudnak idénymunkában foglalkoztatni havonta, ami elég magasnak tekinthető. Az idénymunka elnevezése elég tág fogalom, de a legjellemzőbbek a kukorica címerezése, napraforgószírom-szedés, a szőlő metszése, szőlőszüret, szamóca-, málna, cseresznye-, illetve az almaszedés, zöldségcsomagolás. Ezek a munkacsoportok az év különböző szakaszaiban tudnak munkát biztosítani az idénymunkásoknak. Ezért is tartom fontosnak az egyszerű mezőgazdasági foglalkozású csoport jelenlegi helyzetének a bemutatását, illetve az idénymunka fontosságát.

1. Földhasználat áttekintése Magyarországon

A földhasználat művelési ágait és a gazdaságcsoportokat vizsgálva megállapítható, hogy 1990-es években 6,5 millió hektár mezőgazdasági területtel rendelkezett Magyarország, melynek 73%-át a szántóterület, 18%-át a gyep, míg 9%-át az egyéb művelési ágak (5% konyhakert, 4% gyümölcsös és a szőlő) tették ki (KSH, 2022e). Művelés alapján a mezőgazdasági területek 82%-át a gazdasági szervezetek, míg 18%-át az egyéni gazdaságok adták. Ha részletesen áttekintjük az egyes művelési ágakban betöltött szerepét a gazdasági szervezeteknek és az egyéni gazdaságoknak, akkor látható, hogy a gyep (90%), a szántóterület (87%), illetve a gyümölcsös (64%) esetében a gazdasági szervezeteknek van döntő jelentősége (1. ábra). Az egyéni gazdaságok a konyhakertekben, illetve a szőlő ültetvényeknél bír kiemelkedő jelentőséggel.

1. ábra: A földhasználat művelési ágainak megoszlása gazdaságcsoportonként 1990, 2000 és 2019. években Magyarországon

Forrás: saját kalkuláció a KSH adatbázisa alapján

A 10 évvel későbbi adatok áttekintése esetén már az tapasztalható, hogy a mezőgazdasági területek nagysága lecsökkent 5,8 millió hektárra Magyarországon. Ezen mezőgazdasági területnek, 77%-át a szántóterület, 18%-át a gyep, míg 5%-át az egyéb művelési ágak (1,74% konyhakert, 1,63% gyümölcsös és a 1,81 % szőlő) tették ki. A mezőgazdasági területek művelésének az összetétele azonban nagymértékben megváltozott, mivel csak 40%-át tették ki a gazdasági szervezetek, 53%-át az egyéni gazdaságok adták. Az egyes művelési ágakban kiemelkedő szerepe a 2000-es években már az egyéni gazdaságoknak volt, mivel a szőlő ágazat 89%-át, a gyümölcsösök 75%-át, a konyhakertek 66%-át, míg a gyepek és szántóterület több, mint 50%-át az egyéni gazdaságok művelték meg (1. ábra).

A jelen időszak földhasználatát vizsgálva látható, hogy a mezőgazdasági terület nagysága továbbra is csökkent, 2019. évre ez már 5,3 millió hektár. Tehát a mezőgazdasági területek nagyságának az alakulása 1990-es évektől egészen napjainkig egy csökkenő tendenciát mutat.

Az előrejelzés elkészítésénél a rendelkezésre álló tapasztalati adatok (idősor) használtam fel, figyelembe véve a társadalmi-gazdasági (illetve természeti) törvényszerűségeket. A statisztikai

elemzésben négy komponenst különböztethetünk meg, melyek az alapirányzat (trend), a periodikus ingadozás, a ciklikusság, illetve a véletlen ingadozás. A kutatásomban én az alapirányzatot, azaz tendenciát mutatom be, mivel ez mutatja meg az idősorban a tartósan érvényesülő tendenciát (illetve a fejlődés legfontosabb komponense). Természetesen az alapvető társadalmi, gazdasági törvényszerűségek által meghatározott fejlődési tendenciák csak addig érvényesülnek, amíg a meghatározó törvényszerűségekben lényeges változások nem következnek be.

Az előrejelzések elkészítése után lineáris modellt feltételezve megállapítható közel 90%-os biztonsággal, hogy a mezőgazdasági földterületünk hazánkban évente átlagosan 41 hektárral csökken. Ez a csökkenés a 30 év adatai alapján évente átlagosan 0,7%-os csökkenést feltételez.

A mezőgazdasági területnek 81%-át a szántóterület, 15%-át a gyepek, míg 4%-át az egyéb művelési ágak (0,73% konyhakert, 1,78% gyümölcsös és a 1,29 % szőlő) tették ki 2021. évben is. Látható tehát, hogy a mezőgazdasági területek művelésének az összetétele továbbra is kismértékben változott, mivel a 36%-át tették ki a gazdasági szervezetek, 61%-át az egyéni gazdaságok adták.

2. Idénymunkások helyzete napjainkban

A COVID-19 világjárvány megjelenésével és a járvány miatt kialakított szabályozásoknak köszönhetően hazánkban is egyre körülményesebb az idénymunkások munkába való bevonási lehetőségei mind a kertészeti, mind a mezőgazdasági munkák esetében. A hazai munkaerőpiacon is az idénymunkásokat csak ingázással tudták bevonni a kertészeti ágazatok idényfeladatainak az elvégzésére. A kormány által meghatározott beutazási korlátozásoknak köszönhetően a külföldről Magyarországra beutazó vendégmunkások nehezen vonhatók be a munkafolyamatokba, mivel az időbeli előre tervezés nehéz a vendégmunkásokkal. A COVID járvány miatt így a 2021. évben is már Magyarországon a mezőgazdaság elsősorban a hazai munkaerőre támaszkodott. Korábban számos idényjellegű munkát Romániából vagy Ukrajnából érkezett vendégmunkások láttak el, azonban a jelenleg háborús időszak miatt nincs lehetőség az ukrán vendégmunkások munkába való nagyobb mértékű bevonására. Jelenlegi adatok alapján (illetve Apáti Ferenc FruitVeB Magyar Zöldség-Gyümölcs Szakmaközi Szervezet és Terméktanács elnökeinek nyilatkozatai alapján) Magyarországon kárpátaljai munkaerő Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, erdélyi munkaerő a Tiszántúlon, vajdasági munkaerő pedig a Dél-Alföldön dolgozik. Létszámuk körülbelül 3-5 ezer fő, és döntően a konzervuborka-termelésben (a kárpátaljai munkaerő), a spárga és a hajtított zöldségtermesztésben (vajdasági és erdélyi munkaerő) dolgoznak.

A KSH (2022b) adatai alapján évente megközelítőleg 410 ezer ember teljes munkaidejére van szükség hazánkban a mezőgazdasági munkák ellátására. Túlnyomó részt a növénytermesztésnek (főleg kertészeti alágazatnak, a szakosodott szőlészeteknek, a vegyes ültetvény-, szőlő- és kertészeti termékeket termesztőknek és a növényházi kertészeteknek) van szüksége a plusz munkaerőre a szezonidőszakban (állattenyésztésben minimális a szezonális munka felhasználása). Az Agrárszektor egy 2019. évi tanulmánya szerint (NAIK, 2019) egy szőlészetnek átlagosan 13-szor akkora az élőmunkaigénye, mint egy szakosodott baromfitartónak. A 410 ezer fő teljes munkaidejű dolgozóból kb. 35 ezer fő ültetvényeken/földeken dolgozik idénymunkásként. Ennek oka, hogy a szakosodott ültetvénytermesztőknek van szüksége a legnagyobb arányban az idénymunkásokra. Egy adott gazdasági évben a munkaidő-ráfordítás majdnem 50%-át időszakai alkalmazottak végzik a

gyümölcs-ültetvényeken, szőlészetekben, vegyes ültetvénygazdaságokban. Ezért is állapítható meg azon tény, hogy a legnagyobb mértékben a felsorolt gazdaságokat sújtja a szezonális munkaerő hiánya.

A gazdasági technológiák áttekintése után megállapítható, hogy a mezőgazdasági/kertészeti idénymunka éven belüli munkacsúcsa a május-júliusi hónapokra tehető (július: gabonaféle, hüvelyes növény, olajos mag termesztése; május-július: zöldségféle, dinnye, gyökér-, gumós növénytermesztés; augusztus: dohánytermesztés). A május-júliusi időszak mellett jelentős még a szeptember-októberi időszak is, amikor az alma- és a csonthéjasok betakarítási időszaka van. A szőlő esetében több munkafázis miatt csúcsidőszak nem határozható meg, de fontos az idénymunka szükséglete.

Nagyon sok szaklapban lehet látni (Agroinform, 2022; Agrárgazdaság, 2011; MTI, 2022; Szente, 2022), hogy a kutatók a kertészeti ágazatban is a robotizálás lehetőségét vizsgálják, de az automatizálásnak ebben az alágazatban sok buktatója van. Ez az ágazat élőmunka igényes, mivel a betakarításnál, a metszésnél és a termésritkításnál a munkafolyamatok 70-80%-a csak élő munkaerővel végezhető el.

3. Anyag és módszertan

A kutatásomban a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisára támaszkodtam (továbbiakban KSH). A számítások során külön vizsgáltam az országos adatokat, a területi adatokat, illetve a nemzetközi adatokat. Az országos adatok esetében a munkaerőpiacot, a gazdasági aktivitást, a foglalkoztatottakat, a munkanélkülieket és az idénymunkásokat vizsgáltam meg 1990. évtől napjainkig. A régiós, illetve a területi bontásban bemutatott táblázatok mindegyikénél figyeltem arra, hogy az adott területi egységet reprezentatíven tudjam bemutatni.

Az előrejelzések esetén a lineáris trendet alkalmaztam, ahol minden esetben a 2021, illetve a 2022. évek adatait jeleztem előre. Az összefüggések jobb áttekintése érdekében a vizsgált elemek közti kapcsolatot a lineáris korrelációs együttható értékével jellemeztem. A szorosság mérésére a Pearson féle korrelációs együtthatónál alkalmazott határokat használtam. A korreláció vizsgálat arra ad információt, hogy van-e kapcsolat két (vagy több) mennyiségi változó között. Abban az esetben, ha van kapcsolat a két (vagy több) változó között, akkor meghatározza, hogy mennyire szoros a két változó közötti kapcsolat. Az ismérvek együttes változását a Pearson-féle korrelációs együttható jellemzi. A korrelációs együttható előjele a kapcsolat irányára utal, azaz mutatja az összefüggést jellemző egyenes emelkedő vagy süllyedő jellegét. A korrelációs együttható az egyszerű lineáris sztochasztikus kapcsolat esetében használható. Ha a korrelációs együttható értéke nulla, vagy nulla körül van, akkor a két változó között nincs lineáris kapcsolat (azaz a változók lineárisan függetlenek), ekkor beszélünk a két változó korrelálatlan kapcsolatáról. A korrelációs együttható értéke nullától nagyobb, akkor magasabb x értékekhez általában magasabb y értékek párosulnak. Ha a korrelációs együttható értéke alacsonyabb, mint nulla, akkor magasabb x értékekhez általában alacsony y értékek tartoznak. Ha a lineáris korrelációs együttható értéke 1 vagy -1, akkor az x és y között determinisztikus/függvényszerű lineáris kapcsolat van (ha ismerjük pontosan az x értékét, akkor meg tudjuk határozni az y értékét is). Ha közel van +1-hez vagy -1-hez, akkor azt mondjuk, hogy a két változó között szoros vagy magas korreláció van. Minél közelebb áll a korrelációs együttható értéke abszolút értéke az 1-hez, annál szorosabb a kapcsolat. Minél lazább az összefüggés két változó között, annál közelebb van a korrelációs együttható értéke a 0-hoz. Előjel szempontjából, ha a korrelációs együttható pozitív előjelű, akkor a két változó közötti kapcsolat egyenes

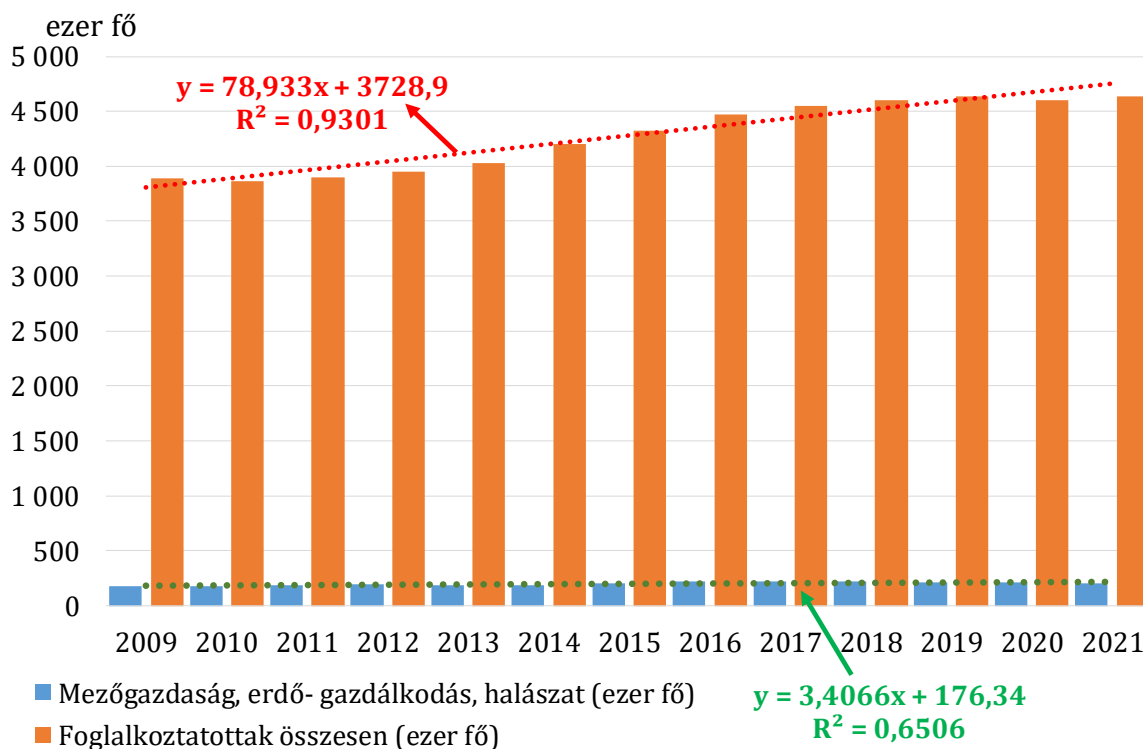
arányú (pontok egy növekvő egyenesen vannak rajta), ha a korrelációs együttható előjele negatív, akkor a két változó közötti kapcsolat fordított arányú (a pontok egy csökkenő egyenesen helyezkednek el).

A determinációs együttható értékénél azt határozhatjuk meg, hogy az egyik változó értéke a másik változó értékét hány százalékban magyarázza. Az időbeli összehasonlításnál az egynemű adatokból számított viszonyszámok közül a dinamikus viszonyszámot alkalmaztam. Nagy hangsúlyt fektettem az állandó és változó bázisú viszonyszámok alkalmazására. A területi adatok esetén a megoszlást, illetve a területi összehasonlító viszonyszámokat alkalmaztam (megfelelő bázis terület kiválasztására fókuszálva). Az átlagok esetében a rendelkezésre álló adatok függvényében vagy a számtani átlag vagy a mértani átlag módszerét használtam. Azt, hogy melyik középértéket alkalmazzuk egy adatállományon, nem önkényes. A választás attól függ, hogy a megadott adatokon milyen művelet elvégzésének van értelme. A számtani átlag az a szám, melyet az egyes átlagolandó értékek helyére írva, azok összege nem változik. A számtani átlagot akkor lehet használni, ha az ismértérték összegének van tárgyi értelme. A leggyakrabban az egyszerű számtani átlagot alkalmazzuk, mely kalkulációja, ha a vizsgált változók x_i

ismértértékek, akkor $\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + x_3 + \dots + x_N}{N}$, azaz a teljes értékösszegnek és a sokaság elemszámának hányadosa. A mértani átlag az a szám, melyet az egyes átlagolandó értékek helyére írva, azok szorzata nem változik. A mértani átlagot akkor célszerű használni, ha az ismértértékek (átlagolandó értékek) szorzatának van értelme. A súlyozatlan (egyszerű) mértani/geometriai átlag a sokaság x_i ismértértékei szorzatának n-edik gyöke: $x_g = \sqrt[n]{x_1 \cdot x_2 \cdot x_3 \cdot \dots \cdot x_N}$

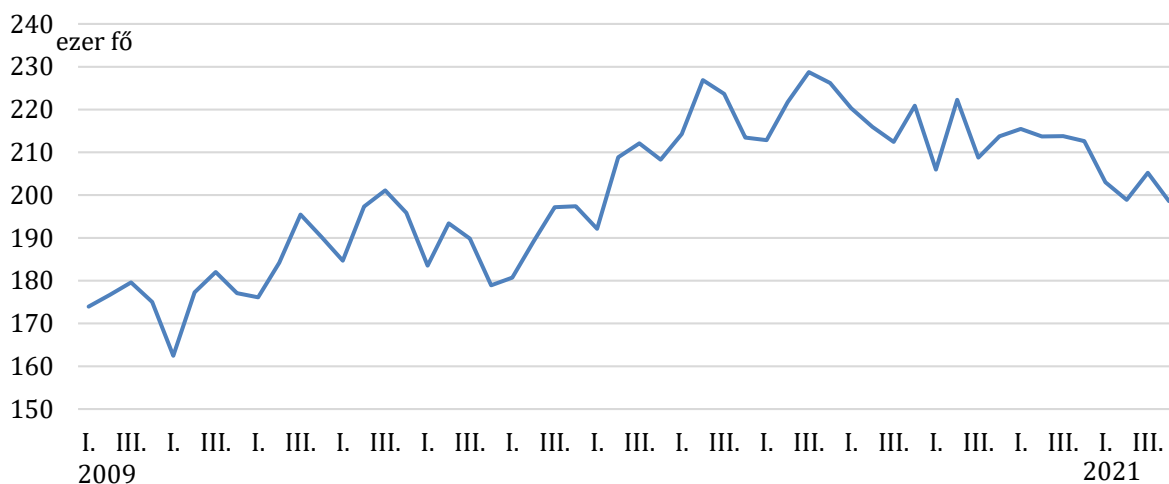
4. Eredmények

A mai foglalkoztatottak számának vizsgálatokor látható, hogy 2009. évben 3,8 millió fő, addig 2021. évre már 4,6 millió főt foglalkoztattak Magyarországon (1. ábra). A 13 év adatai alapján növekvő tendencia figyelhető meg. Abban az esetben, ha a gazdasági folyamatok visszatérnek a világvárvány előtti időszakban tapasztaltakhoz, akkor 93%-os biztonsággal megállapítható (azaz az adatok megközelítőleg 93%-a illeszkednem az elkészített regressziós modellhez), hogy egy év alatt 79 ezer fővel nőhet a foglalkoztatottak száma a múltbeli adatok alapján. Ezen megállapítás az R^2 értéke alapján határoztam meg, mivel ez a mutató azt méri, hogy a függő változóban mekkora a független változónak tulajdonítható variáció aránya. Azaz az R értéke a korreláció az előrejelzett értékek és az Y megfigyelt értékei között. Az R^2 ennek az együtthatónak a négyzete, és a regressziós egyenes által magyarázott eltérés százalékos arányát jelzi a teljes variációhoz képest. A magyarországi foglalkoztatottak összetételét tekintve a férfiak és nők aránya szinte azonos volt a vizsgált időszakokban. A mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, illetve a halászati nemzetgazdasági ág foglalkoztatottjainak száma az összes foglalkoztatott 4,5%-át tette ki a vizsgált 2009-2021. évek között. A mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, illetve a halászati nemzetgazdasági ág foglalkoztatottjainak 2/3-át a férfiak, míg 1/3-át a nők teszik ki. A 13 év adatait feldolgozó regressziós modell alapján 65%-os biztonsággal megállapítható az, hogy minimális növekedés várható a jövőben (megközelítőleg 3,4 ezer fő).

2. ábra: A foglalkoztatottak számának alakulása a mezőgazdasági ágazatban 2009-2021 között
 Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2022a) adatai alapján

A mezőgazdasági foglalkoztatottak számát vizsgálva láthatjuk, hogy 2009-2021. évek alapján minden évben a legtöbb foglalkoztatott az ágazatban a 2. és 3. negyedévben szükséges az idénymunkák miatt (3. ábra). Ezt követi nagyobb lemaradással az év első és utolsó 3 hónapja. Minden évben megfigyelhető a mezőgazdasági ágazathoz szükséges munkaerő ciklikusság.

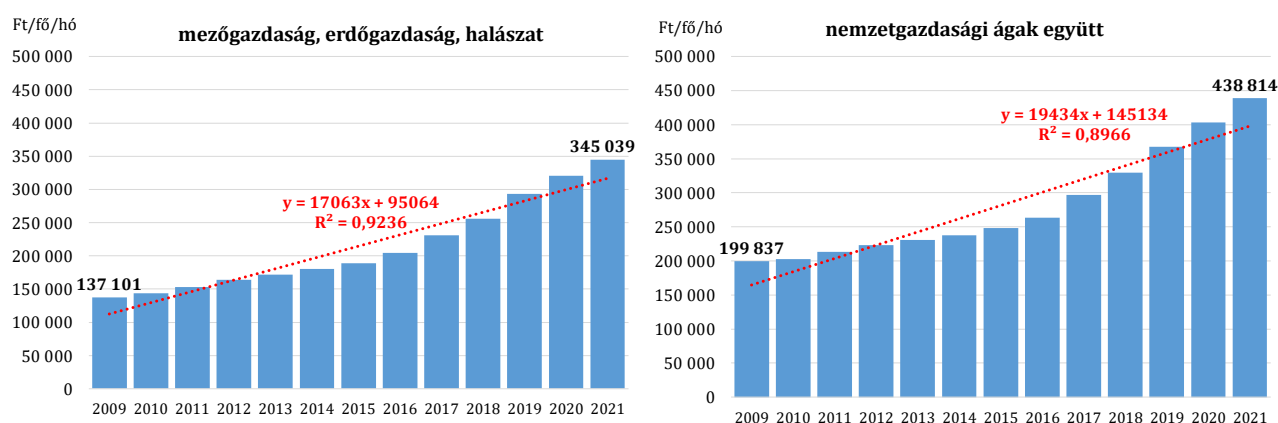

3. ábra: A foglalkoztatottak száma a mezőgazdasági ágazatban negyedéves bontásban 2009-2021 között
 Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2022b) adatai alapján

A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresetét vizsgálva megállapítható, hogy a nemzetgazdasági ágakban együtt véve a 2009. évben 200 ezer Ft-os havi bruttó átlagkeresettel lehetett számolni. A 13 év alatt ez az érték bruttó 440 ezer Ft-re növekedett meg, mely évente átlagosan 6,77%-

os növekedést jelentett (3. ábra). A 2021. évben nemenkénti vizsgálatot is elvégeztem, ahol megállapítottam, hogy a férfiak bruttó 480 ezer Ft, míg a nők bruttó 400 ezer Ft-tot kerestek teljes munkaidőben, havonta.

Ezzel szemben a mezőgazdaság, az erdőgazdaság és a halászat bruttó havi átlagkeresete jóval alacsonyabb szinten mozgott, mivel a 2009. évben bruttó 137 ezer Ft, addig a 2021. évben bruttó 345 ezer Ft volt. Ezen nemzetgazdasági ág esetén évente átlagosan 8%-os növekedés állapítható meg, mely az infláció mértékének növekedésével nem is tekinthető olyan magasnak. A nemzetgazdasági ágakat együtt vizsgálva, illetve a mezőgazdaság, az erdőgazdaság és a halászat esetében is közel 90%-os megbízhatósággal megállapíthatjuk, hogy a következő évre 17-19 ezer forinttal fog növekedni a teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete.

4. ábra: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete a teljes nemzetgazdasági ágban és a mezőgazdaságban

Forrás: Saját szerkesztés a KSH (2022f) adatai alapján

Összehasonlításként elkészítettem az 1. táblázatot, ahol a teljes munkaidőben alkalmazásban állók átlagkeresetét gyűjtöttem össze a legjellemzőbb munkaköröknél hazánkban.

Ssz.	Megnevezés	Me.: Ft/fő/hónap		
		2019	2020	2021
1	gazdasági, igazgatási, érdekképviselői vezetők, törvényhozók	711 722	768 393	841 021
2	felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások	528 474	571 298	640 310
3	szellemi munkás általában	470 960	512 702	561 788
4	egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások	393 796	433 737	467 303
5	teljes nemzetgazdasági ág	367 833	403 616	438 814
6	irodai és ügyviteli (ügyfél-kapcsolati) foglalkozások	324 279	353 197	378 331
7	ipari és építőipari foglalkozások	317 433	345 805	376 050
8	gépkézeltők, összeszerelők, járművezetők	316 697	344 185	369 950
9	mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások	293 207	320 186	345 039
10	kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások	290 547	318 721	334 097
11	fizikai munkás általában	270 051	293 774	315 400
12	szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások	195 162	211 222	229 932

1. táblázat: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók bruttó átlagkeresete az álláshely főbb jellemzője szerint 2019-2021 között

Forrás: Saját adatgyűjtés a KSH (2022b) adatai alapján

Látható, hogy a vizsgált 11 munkakör esetében a vezető szerepe a gazdasági-, illetve igazgatási munkakörnek van a KSH adatai alapján. Érdekesnek találtam azon összefüggést, hogy a vizsgált munkakörök 50%-a bruttó 378 ezer Ft alatt, míg 50%-a efelett keresett a 2021. évben. Ez az érték a 2019. évben még csak bruttó 320 ezer Ft volt bruttó összegben.

A mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, illetve a halászati ágazat 2019. évi havi bruttó átlagkeresete 293 ezer Ft volt, míg 2021. évre ez 345 ezer Ft-ra növekedett. Ezen kereset a teljes nemzetgazdasági ágban keresőktől minden évben megközelítőleg 20%-kal alacsonyabb volt.

Külön vizsgálva a kertészeti ágazatot azt tapasztalhatjuk, hogy a KSH adatai alapján a legmagasabb bruttó keresettel a szőlő-, gyümölcsstermesztés alágazat rendelkezik (270 ezer Ft/fő/hó a 2021. évben). Ezt követi kis lemaradással a gyümölcsstermesztők, illetve az egyéb növénytermesztő foglalkozású dolgozók. Az éves átlagos változás vizsgálata esetén tapasztalható, hogy a legmagasabb növekedési ütem a zöldségtermesztők esetében volt az elmúlt években, mivel itt évente átlagosan 17%-kal nőtt a bruttó átlagkereset a 2021. évig. A többi vizsgált kertészeti alágazatban 7-8%-os volt a növekedés.

Me.: Ft/hó/fő

Foglalkozás megnevezése	2019	2020	2021
Szőlő-, gyümölcsstermesztő	229 484	254 720	269 399
Gyógynövénytermesztő	216 766	228 418	261 296
Egyéb növénytermesztési foglalkozású	218 418	240 301	260 086
Szántóföldinövény-termesztő	211 948	240 240	254 681
Dísznövény-, virág- és faiskolai kertész, csemetenevelő	213 468	231 382	244 189
Zöldségtermesztő	149 473	182 415	206 736

2. táblázat: A teljes munkaidőben alkalmazásban álló kertészeti ágazatban dolgozók bruttó átlagkeresete 2019-2021 között

Forrás: Saját adatgyűjtés a KSH (2022b) adatai alapján

A mezőgazdasági munkák túlnyomó része középfokú szakképesítést igényelnének, azonban a munkaerőhiány miatt sok esetben betanított munkásokkal kell a feladatokat ellátni, akik sok esetben alacsonyabb végzettséggel rendelkeztek csak. A középfokú végzettséggel rendelkezők csak kis aránya kíván az ültetvényeken, vagy a földterületeken dolgozni (sok esetben megfelelő fizetéssel is nehéz munkást találni). A KSH (2022f) adatai alapján megállapítható, hogy az idénymunkások napi bére az északkeleti országrészben 8 ezer forint körül alakult ??évben (havi 22 munkanapra, 176 ezer forint nettó kereset), míg az ország középső és nyugati részein napi 12-15 ezer forint (havi 22 munkanapra, 264-330 ezer forintos nettó kereset) körül volt.

5. Összefoglalás

Jól látható, hogy a kertészet fejlődése a jövőben csak a szezonális munka megszervezésével lehet hatékony (az időjárás és a tőkehiány csak másod- és harmadlagos). Mára már nagyon sok gazdaságban távol-keleti idénymunkaerőt alkalmaznak a csúcsidőszakokban (Fülöp-szigeteki, thaiföldi és indiai), mivel az ukrán, illetve román munkaerő inkább Nyugat-Európában vállal munkát (illetve a jelenlegi háborús helyzet sem tesz jót az ukrán vendégmunkások fogadására). Ennek oka, hogy Romániából,

illetve Ukrajnából nem tudják pótolni a megfelelő betanított munkások mennyiségét. Természetesen a sok 1000 kilométerről érkező távol-keleti munkaerő csak azokban az ágazatokban célszerű alkalmazni, ahol közel egész éves foglalkoztatást tudnak számukra biztosítani. Számukra a lehetőség az üvegházak (vagy fóliaházak), mivel ezeken a helyeken az adott év decemberi ültetésétől a következő év novemberi szezonzárásáig folyamatosan tudnak munkát biztosítani a gazdálkodók a munkásoknak. Ezzel szemben a gyümölcsstermesztésben (vagy a szabadföldi zöldségstermesztésben) csak néhány hétig, akár hónapig tudnak munkát biztosítani a dolgozni vágyó idénymunkásoknak, így ezen csoportot sokkal nehezebb elérni a rövid munkaviszony biztosítása miatt.

A kézi munkaerő hiánya, illetve a dolgozni vágyók mennyiségének a csökkenése vezet ahhoz, hogy a munkaerőigényes ágazatok eltűnnek (leépül a számuk), és szinte csak a gépesíthető ágazatok maradnak életben Magyarországon.

Abban az esetben, ha valamiféle ösztönzési rendszer kialakítására lenne lehetőség az idénymunkások alkalmazásának tekintetében, akkor az Agrárszektor egy 2021. évi felmérése alapján (EURES, 2021) a gazdálkodóknak célszerű a munkaerő megtartása érdekében magasabb munkabért adni, mivel a munkásokat legjobban ösztönözni a munkára a munkabérrel lehet. Ezt követi az év végi jutalom fizetése az idénymunkásoknak, a munkába járás támogatása, valamint a természetbeni juttatásokon keresztül történő motiválás. A szakemberek véleménye szerint az előrelépési lehetőséget, az életpálya-tervezését vagy a tulajdonrészhez jutást kevesen tartják hatékony ösztönzési formának (Sóris – Pető, 2015).

Hivatkozások

- [1] Agrárgazdaság (2011): Keresik a helyüket a fiatal kertészek. Horizont Média Kft. <https://agraragazat.hu/hir/lapzartatol-lapzartaig-8/> Letöltés: 2022.07.01.
- [2] Agroinform (2022): Egy kertészeti ágazat, ami előtt óriási lehetőségek állnak. Agroinform.hu https://www.agroinform.hu/kerteszet_szoleszet/kerteszet-termekpalya-paradicsom-57447-001 Letöltés: 2022.06.28.
- [3] Apáti (2022): Egyre több magyar gazda mondhat le erről a gyümölcsről: sok ültetvény eltűnhet (Szedlák Levente) <https://www.agrarszektor.hu/noveny/egyre-tobb-magyar-gazda-mondhat-le-errol-a-gyumolcsrol-sok-ultetveny-eltunhet.38849.html> Letöltés: 2022.04.09.
- [4] A. Sóris – K. Pető (2015): Measuring of subjective quality of life, Procedia Economics and Finance, Volume 32, p 809-816
- [5] Agrárszektor (2020) Nyakunkon az idénymunkák éves csúcsidőszaka: de lesz-e elég ember a földekre? <https://www.agrarszektor.hu/noveny/nyakunkon-az-idenymunkak-eves-csucsidoszaka-de-lesz-e-eleg-ember-a-foldekre.22188.html> Letöltés: 2022.03.24
- [6] EURES (2021): Munkakeresés. Hogyan található munkahelyet. <https://ec.europa.eu/eures/printLWCText.jsp?lwCLang=hu&countryId=HU> Letöltés: 2022.06.19
- [7] KSH (2022a): Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás. https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0005.html Letöltés: 2022.02.07.
- [8] KSH (2022b): Mezőgazdasági munkaerő-felhasználás (1998–). https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_omr004.html Letöltés: 2022.01.09.
- [9] KSH (2022c): <https://www.ksh.hu/munkaero> Letöltés: 2022.03.09.

- [10] KSH (2022d): Foglalkoztatás, munkanélküliség – havonta megjelenő adatok. https://www.ksh.hu/stadat_evkozi_2_1 Letöltés: 2022.04.03.
- [11] KSH (2022e): Magyarország földterülete művelési ágak szerint [ezer hektár]. https://www.ksh.hu/stadat_files/mez/hu/mez0008.html Letöltés: 2022.07.18.
- [12] KSH (2022f): A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi bruttó átlagkeresete nemzetgazdasági áganként. https://www.ksh.hu/stadat_files/mun/hu/mun0054.html Letöltés: 2022.01.09.
- [13] MTI (2022): Erős kertészet nélkül nincs mezőgazdaság. <http://technika.gmgi.hu/mezogazdasagi-technika/hirek-aktualitasok/55/eros-kerteszet-nekul-nincs-mezogazdasag> Letöltés: 2022.05.19
- [14] NAIK (2019): Agrár-munkaerőpiaci folyamatok és azok agrár-szakképzési relevanciája. Agrárgazdasági Kutatóintézet / Nemzeti agrárkutatói és Innovációs Központ. Budapest https://www.naik.hu/images/NAIK_AKI_2_Szakmai-beszamol_Agrarmunkaerpiac_2019.pdf Letöltés: 2022.04.14.
- Szente M. (2022): Kertészeti és ültetvénytraktorok. Agrárium 7 integrált agrárszakmai információs platform. <https://agrarium7.hu/cikkek/110-kerteszeti-es-ultetvenytraktorok> Letöltés: 2022.07.22